

GRÉCKA DRÁMA

JANNIS MAVRITSAKIS
VITRIOL

NINA RAPI
ANJELSKÝ STAV

DIMITRIS DIMITRIADIS
ZACYKLENIE ŠTVORCA

GRÉCKA
DRÁMA

Jannis Mavritsakis
VITRIOL
(VITRIOLI)
2010

Nina Rapi
ANJELSKÝ STAV
(ANGELSTATE)
2006, 2015

Dimitris Dimitriadis
ZACYKLENIE ŠTVORCA
(Ο ΚΥΚΛΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΕΤΡΑΓΩΝΟΥ)
2009

Preložila Renáta Mokošová

KREATÍVNI ĽUDIA SÚ SÚČASNÝM HLASOM GRÉCKA. CESTA GRÉCKOU DRÁMOU

Sissy Papathanasiu

Devätnásteho marca 1939 uviedlo Grécke národné divadlo ako svoje inauguračné predstavenie Aischylovu tragédiu *Agamemnón* a komediálnu jednoaktovku *Stryko sen Gregoriosa Xenopulosa*. Toto oficiálne otvorenie, ktoré prinieslo antickú tragédiu a modernú grécku hru na tom istom podujatí, poukazuje na vzťahy medzi pôvodnou dramaturgiou a autochtónnou tradíciou antickej drámy v modernom Grécku.

Úvodná sloha od gréckeho laureáta Nobelovej ceny Jorgosa Seferisa obdivuhodne konfrontuje energický, predsa však „ošemetný“ vzťah medzi antickou a modernou gréckou kultúrou, medzi gréckym antickým divadlom a súčasnou dramaturgiou. Antická dráma je hmatateľný prvok antickej civilizácie, pod ktorého krídlom sa národ stal dospelým. Základný kameň modernej gréckej identity, jeho obnovenie a chápanie v súčasnosti pomohlo vyformovať grécku divadelnú scénu. Už od 17. storočia grécke komunity v Konštantínopole a podunajských kniežatstvách organizovali – väčšinou amatérske – inscenácie tragédií, spojené s prípravami na boj za nezávislosť proti Turkom, čím zároveň zveľadovali dlhú tradíciu literárnych a divadelných interpretácií gréckych mýtov od antiky až po súčasnosť.

História divadla v modernom Grécku sa začína utvorením nového gréckeho štátu po revolúcii v roku 1821. V 19. storočí narastá počet prekladov antických drám s cieľom podnietiť národné oduševnenie a predstaviť myšlienku nového gréckeho divadla, ktoré by pestovalo najmä antickú drámu, ako aj uvádzalo nové hry. Publikovaním, písaním článkov a narastajúcim množstvom predstavení sa otázka návratu k antickej dráme stáva hlavným záujmom medzi akademikmi, básnikmi, spisovateľmi a umelcami. Aktivity spolkov, hereckých súborov a organizácií stále viac propagujú antickú grécku tragédiu z hľadiska výberu repertoáru aj ako oblasť

1 Napríklad Euripidov dramatický klub, Grécka divadelná spoločnosť a Umelecké divadlo Spyrosa Melasa.

NINA RAPI

Dvojdómá britsko-grécka autorka tematizuje moc, túžbu a slobodu, vzťah moci, kontroly a cenzúry a ich protikladov – súkromia, odporu a slobody, i temné stránky ľudskej sexuality a povahy. Za svoju prvú hru *Ithaka* (1989) dostala Cenu Raymonda Williama (antológia *Seven Plays by Women*), v roku 1995 bola inscenácia hry najlepšou na festivale BITS v indickom meste Pirani. Textom *Anjelský stav* (2006, 2015) je zastúpená v zbierke *The Oberon Anthology of Contemporary Greek Plays* (Londýn, 2017). Ďalšie hry: *Vysnívaný dom* (1991), *Tanec zbraní* (1992), *Milenci* (2001), *Na hrane* (2003, 1997, 2010), *Dôvody skrývať sa* (2009), *Pobozkaj tieň* (2010), *Divoké tóny* (2015 a 2014), *Úlomky* (2018 a 2017), *Neistoty* (2018). Jej hry uvádzali v Británii, Grécku, Portugalsku a Indii. Je dvojnásobnou držiteľkou významnej britskej ceny Arts Council Writing Awards či ocenenia High Recommendation (Future Perfect Competition). V Británii založila literárny časopis *Brand*, aj časopis o divadle lesbičiek a gejov, publikovala eseje o estetike tohto divadla.

ANJELSKÝ STAV

POSTAVY —

ARIS

Archetypové zosobnenie mladosti a krásy.
Hrá tiež STRÁŽNIKA.

DOMINATRIX

Štyridsiatnička. Vysoká, chudá a trochu výstredne elegantná.
Výrazne nalíčená. Madam, majiteľka luxusného nevestinca
so špecializáciou na sadomasochizmus.

KŇAZ

Štyridsiatnik. Výrazná osobnosť, láskavý. Nosí iba biely golier,
nie habit.

ŽOLDNIER

Štyridsiatnik. Svalnatý – má tiky vášnivého fajčiara, obhrýza si nechty
a pri rozprávaní sa neustále pohybuje.

ANOREKTIČKA

Cez dvadsať. Zvláštna zmes anjela a diabla.

KULTURISTKA

Cez dvadsať. Neprírodné ženské.

TELESNÁ STRÁŽKYŇA

Cez tridsať. S dôraznými mužskými črtami, príťažlivá a sebavedomá.

HLAS —

Absolútna moc, s pokojnou istotou.

ČAS —

Prítomnosť.

CHVÍĽA —

Označuje krátku prestávku alebo/a zmenu tónu, nálady či prúdy
myšlienok.

/

Označuje náhle prerušenie frázy pred tou nasledujúcou.

SCÉNA —

Výskumné centrum/väzenie, ktoré odkazuje na vnútorný svet
postáv.

PRVÝ OBRAZ

Fotografie všetkých postáv spredu aj z profilu, okrem Arisa/Strážnika, sa
v rýchlom slede premietajú na obrazovke v zadnej časti scény.

Strážnik násilne hodí Žoldniera na zem. Žoldnier sa snaží zachovať si dôstoj-
nosť. Pozviecha sa a pozerá sa okolo seba, aby sa zorientoval, kde sa nachádza.
Rozhodne sa čakať, vyzerá pritom, akoby sedel na rozpálených uhlíkoch.

Dominatrix vchádza druhá, snaží sa vyšmyknúť zo zovretia Strážnika.
Prechádza sa hore-dole, znovu získava kontrolu nad situáciou, znovu na-
chádza svoje sebavedomie. Obzerá sa dookola, pozoruje Žoldniera. Spo-
znávajú jeden druhého a ľahostajne si kývnu. Sadá si od neho tak ďaleko,
ako sa len dá. Rozvážne čaká.

Kňaz vchádza tretí, akoby sa tam ocitol nedobrovoľne, nepokojne sa obze-
rá okolo seba. Vidí Dominatrix, spoznáva ju a zdá sa, že ho jej prítomnosť
obťažuje. Ona mu odpovedá s úsmevom Mony Lisy. On nereaguje. Chlad-
ne, ale slušne zdraví oboch, sadá si obďaleč a čaká, stratený v mučivých
myšlienkach. Strážnik odchádza.

Kulturistka vchádza štvrtá, oblečená výstredne žensky, takmer ako trans-
vestita. Predstiera, že má dobrú náladu, keď zdraví spoločnosť, pokúša sa
skrýť prílišnú nervozitu. Okázalo kráča k hladisku, pózuje a čaká. Je zosob-
nením paradoxu – výrazne svalnatá, ale so spôsobmi malého dievčaťa.

Telesná strážkyňa vchádza piata, akoby bola predvedená na výsluch, ktorý
sa jej netýka, no nedarí sa jej zakryť strach. Kontroluje priestor. Spoznáva
Kulturistku, usmeje sa na ňu, ale Kulturistka ju ignoruje. Telesná strážkyňa
bez záujmu mykne plecami a vyzývavo čaká.

Anorektička vchádza posledná, veľmi zraniteľná a akosi stratená. Preme-
riava si všetkých, spoznáva Telesnú strážkyňu a kývne jej. Tá jej pozdrav
opätuje. Anorektička si prehlíada Kulturistku a Kňaza a potom sa skrúca
do polohy embrya.

Chvíle čakania. Svetlo nádherne modravé.

Vchádza Strážnik, hrá melódiu na flaute alebo nejakom podobnom nástroji.
Obchádza postavy a odchádza. Pri jeho odchode počujeme:

HLAS Elektromagnetické polia, ktoré nepozorovane zaberajú mozgové bunky, centrá nervov, komunikačné kanály, neprestajne ničia každý obranný mechanizmus. To je všetko.

Explózia futuristických rytmických zvukov, náhle prerušenie.

HLAS Niet dymu bez ohňa.
Taká je skutočnosť.
Ale nehľadáme všetko.
To, čo hľadáme, je pravda –
dobývanie pravdy, aby som bol presný.
To, čo hľadáme, je vina –
odstránenie viny, aby som bol jasný.
A na to vás potrebujeme.
Takže vám ďakujeme, že ste tu.
Nemohli by sme to urobiť bez vás.

Inými slovami, bez vás sme nič.
Ale nezabúdajme, že aj vy ste nič bez nás.

ŽOLDNIER Idú si z nás urobiť bláznov.

TELESNÁ STRÁŽKYŇA Si bystrý.

ŽOLDNIER Čo si povedala?

TELESNÁ STRÁŽKYŇA Pochopil si, výborne.

ŽOLDNIER Prestaň s tým, dobre?

TELESNÁ STRÁŽKYŇA Len aby si nás nevystrašil.

Žoldnier sa tvári, akoby sa šiel na ňu vrhnúť. Telesná strážkyňa sa pripravuje, horlivá do bitky. Kňaz sa postaví medzi nich.

KŇAZ Prosím vás.

Žoldnier nahnevane ustupuje. Telesná strážkyňa sa víťazoslávne škerí.

DOMINATRIX Tí sa zbláznili.

ŽOLDNIER Čo doriti teraz robíme?

KŇAZ Čakáme.

ŽOLDNIER Ser na to. Takže?

KŇAZ Pozeraj sa na mňa.

Čaká. Žoldnier ho chvíľu pozoruje, presúva sa.

ŽOLDNIER A čo nám teda hovoria?

KŇAZ To, že vedia a preverujú všetko, predpokladám.

DOMINATRIX Vedia oveľa menej, ako vyzerajú, že vedia. Preto sme tu.

ANOREKTIČKA V každom prípade, nech poviem čokoľvek, nič sa nezmení.

KULTURISTKA Ja som tu tak či tak omylom.

TELESNÁ STRÁŽKYŇA

Hej, a ja sa volám Brad Pitt.

Kulturistka ju prebodne pohľadom. Telesná strážkyňa je spokojná s reakciou a tiež ju prepichuje pohľadom. Kulturistka odvráti pohľad. Telesná strážkyňa si túto reakciu užíva. Anorektička cíti potrebu zastať sa Kulturistky pohotovou replikou, kým na ňu vrhá kradmé obdivné pohľady.

ANOREKTIČKA Ja som omyl, od hlavy až po päty.

Závory klesajú pred každou Postavou, zatvárajú ich do ciel, spojených spolu. Anorektička vyzerá vydesene.

ŽOLDNIER Doboha!

TELESNÁ STRÁŽKYŇA

Čo to dopekla...?!

KŇAZ A toto teraz prečo?

DOMINATRIX (ironicky) Veľmi sofistikované.

Cely Anorektičky a Kňaza sú vedľa seba. Pozerajú sa na seba. Vytvárajú si medzi sebou nemý vzťah. Kňaz chytí Anorektičku za ruku, upokojuje ju. Ona to vďačne prijíma.

Veľmi rýchle striedanie svetla a tmy. Od úplnej tmy až po oslepujúce snehobiele svetlo – to všetko za sprievodu kakofonických zvukov. Postavy raz mrznú, raz sa potia. Vyzerajú dezorientované, stratené.

Scénu zaplní príjemná hudba a jemné modravé svetlo.

Strážnik dá každej Postave obradne tabletku a s istou dobrotou ich vypúšťa z ciel. Odchádza. Cely odtiahnu zo scény.

Postavy postupne znova nadobúdajú svoju silu.

To, čo nasleduje, je ozvena počiatku vykúpenia, ktoré hľadajú. Do tohto stavu ich vedú hlasy v ich vnútri. Akoby sa pravda usilovala vyjsť z ich vnútra s opakovaním týchto slov. Postavy však vnímajú hlas len ako vonkajší; taký, ktorý im nepatrí. Pri hovorení ich replík bude potrebné, aby boli vonkajšie hlasy nahrávané a aby zneli, akoby prichádzali z rozličných smerov, a intenzita ozveny akoby sa zväčšovala a zmenšovala. Časti sa možno opakujú alebo tvoria ozvenu.

ANOREKTIČKA Nie je to vina. Vinu som spoznala skôr, než som sa naučila rozprávať. Som stvorená z viny.

Čiže nie je to vina, čo ma žerie.